

SAMENWERKING IN DE KETEN:

Producentenorganisaties en brancheorganisaties

Vlaamse overheid | Beleidsdomein Landbouw en Visserij

SAMENWERKING IN DE KETEN

PRODUCENTENORGANISATIES EN BRANCHEORGANISATIES

Auteur: Dienst MarKet, redactie: Isabelle Magnus

Telefoon: 02/552.79.51

E-mail: Isabelle.Magnus@lv.vlaanderen.be

Entiteit: Departement Landbouw en Visserij

Afdeling: Afdeling Landbouw- en Visserijbeleid

Datum: 21/02/2012

INHOUD

1 SAMENWERKING IN DE KETEN	2
1.1 De hervormingen	2
1.2 Het huidig kader	2
1.2.1 Huidige mogelijkheden voor samenwerking?	2
1.2.2 Wat kan binnen de huidige mededingingswetgeving met betrekking tot samenwerking?	2
1.2.3 De financiële middelen voor ondersteuning samenwerking op heden?	3
1.2.4 Bestaande private initiatieven voor ondersteuning	4
1.3 De nieuwe voorstellen GLB post 2013	4
1.3.1 Het creëren van meer rechtszekerheid voor PO en BO	5
1.3.2 Uitbreiding van de betrokken sectoren in het nieuwe GLB	6
1.3.3 De mogelijkheden om financieel te ondersteunen?	6
1.3.4 Een uitzondering op de mededingingsregels?	7
1.3.5 Meer uitwerking voor verschillende sectoren?	8
1.3.6 WTO	8
1.4 Toekomstpotentieel voor de verschillende landbouwsectoren	8
1.4.1 Groenten en Fruit	9
1.4.2 Zuivel	9
1.4.3 Suiker	10
1.4.4 Dierlijke sectoren	10
1.4.5 Wijn	11
1.4.6 Hop	11
1.4.7 Aardappelen	11
1.4.8 Sierteelt	11
1.4.9 Bio	12
1.4.10 Korte keten	12
1.4.11 Beschermdde oorsprongsbenamingen/ beschermde geografische aanduidingen	13
1.5 De uitwerking	13
1.6 Conclusies	15

VOORWOORD

We kunnen er niet omheen. Samenwerking is cruciaal om vooruit te gaan. Het denken in ketens en netwerken leidt tot fundamentele veranderingen in de manier waarop een sector functioneert. In de Vlaamse land- en tuinbouw zijn er vandaag al heel wat succesvolle voorbeelden van samenwerking te vinden, zoals de gemeenschappelijke uitwisseling van kennis, machineringen, de coöperatieve verkoop van land- en tuinbouwproducten bij zuivel, groenten en fruit, samenwerking rond innovatie,...

Ik wil deze evolutie naar meer samenwerking in de hele keten verder stimuleren, en zelfs versnellen. Want een sterke ketenreflex verbetert de positie van de Vlaamse spelers op de Europese en de wereldmarkt, en dat is uiteindelijk waar het om draait.

Net daarom wil ik de opportuniteiten uit het nieuwe Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) om de ketenwerking te verstevigen, met beide handen grijpen. In de voorstellen voor het GLB vanaf 2014 wordt de oprichting van producentenorganisaties, unies van producentenorganisaties en brancheorganisaties mogelijk voor alle sectoren. Deze structuren zijn al gekend in de groenten- en fruitsector, en sinds kort in de zuivelsector. Producentenorganisaties dragen bij tot een betere onderhandelingsmacht voor de landbouwers, en brancheorganisaties verbeteren de ketenwerking. Dit alles moet leiden tot een hogere performantie en competitiviteit van de Vlaamse land- en tuinbouwsector over de grenzen heen.

Als minister-president van de Vlaamse regering en als Vlaams minister van landbouw en plattelandsbeleid, wil ik de opstart van deze samenwerkingsvormen zoveel mogelijk faciliteren en ondersteunen. Daarom heb ik vandaag, op 11 mei 2012, de sector samengeroepen om de nieuwe mogelijkheden toe te lichten en een eerste idee te vormen van het potentieel van de nieuwe mogelijkheden voor deze verschillende sectoren. Deze eerste ruwe ideeën zullen nu verder uitgewerkt worden in vijf verschillende clusterwerkgroepen, waarbij alle betrokken partijen in een open dialoog de voor- en nadelen uitgebreid kunnen afwegen. Het mag duidelijk zijn: Wij staan klaar om de sector volop te ondersteunen op weg naar een nog verder doorgedreven samenwerking in de keten.

Kris Peeters

Minister-president van de Vlaamse regering
Vlaams minister van Landbouw en Plattelandsbeleid

1 SAMENWERKING IN DE KETEN

1.1 De hervormingen

De GLB hervorming is begonnen met de Mac Sharry markthervorming in 1992. Deze hervorming was het begin van een marktgeoriënteerde landbouw met als doel de concurrentiekracht van de sector te vergroten. Dit was het begin van een progressieve reductie van marktsteun en werd vergezeld met de introductie van directe betalingen om het inkomen van de producenten te stabiliseren. Tijdens de Health Check werd de rol van veiligheidsnet bij marktverstoringen uitgetekend. Hierbij werden in de eerste plaats interventieprijsen drastisch verlaagd.

De landbouwmarkten trekken de laatste jaren sterk de aandacht met sterke prijsschommelingen op relatief korte termijn. In 2007 kenden de prijzen zeer hoge niveaus met een scherpe daling de jaren nadien. Enige prijsvariatie kan functioneel zijn voor landbouwmarkten maar extreme prijsvariatië creëren een onstabiel klimaat. Deze grote prijsvariatië zijn een bezorgdheid van de landbouwers, maar ook van de actoren verderop in de keten.

Ook de voedselketen is de laatste 10 jaar sterk gewijzigd. Een analyse van de Commissie over “een beter functionerende voedselketen” geeft aan dat het aandeel van de landbouwsector in de totale toegevoegde waarde gecreëerd door de voedselketen is gedaald van 31 naar 24% in de periode van 1995 tot 2005, terwijl een stijging voor de verwerkers van 31 tot 33%, voor de groothandel van 11 tot 13% en voor de retail van 27 tot 30% werd opgetekend.

Over de voedselketen heen is de verhouding input versus output sterker toegenomen hoe meer men afzakt in de voedselketen met de nodige implicaties op het inkomen.

1.2 Het huidig kader

1.2.1 Huidige mogelijkheden voor samenwerking?

Tot op heden geeft de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) mogelijkheden voor de oprichting van producentenorganisaties (PO), unies van producentenorganisaties (UPO) en brancheorganisaties (BO) in enkele specifieke sectoren, namelijk groenten – en fruit, olijfolie, hop, wijn en tabak. Sinds de aanbevelingen van de groep hoog-niveau zuivel, in het leven geroepen na de zuivelcrisis, zijn ook de klijtlijnen vastgelegd voor de ontwikkeling van PO's en BO's in deze sector. In Vlaanderen zijn de PO's, UPO's en BO's in de groenten- en fruitsector het meest bekend. Het oorspronkelijke doel van de PO's in de groenten- en fruitsector is te zorgen dat de productie gepland wordt en aangepast wordt aan de vraag in termen van kwantiteit en kwaliteit (met andere woorden alleen produceren wat de markt vraagt), het optimaliseren van productiekosten en het stabiliseren van producentenprijzen. Voor de andere sectoren ontbreekt momenteel een Europese juridische basis om PO's, UPO's of BO's te erkennen.

1.2.2 Wat kan binnen de huidige mededingingswetgeving met betrekking tot samenwerking?:

- Samenwerking met betrekking tot gezamenlijke productie en marketing
- Samenbrengen van productiemiddelen
- Rationalisering van marktactiviteiten

De Commissie maakt hier duidelijk dat deze voordelen er nu zijn, maar dat hier vaak geen gebruik van wordt gemaakt.

1.2.3 De financiële middelen voor ondersteuning samenwerking op heden?

De groenten- en fruitsector krijgt middelen om operationele programma's uit te voeren, de meeste via cofinanciering aan 50% en gelimiteerd tot 4,1% van hun vermarktbaar productie aangevuld met 0,5 % extra steun voor crisismaatregelen.

Voor de nieuwe lidstaten (EU 12) is eveneens oprichtingssteun voorzien onder pijler II voor producentengroeperingen.

Rond samenwerking ondersteunt het VLIF momenteel volgende initiatieven:

Investeringssteun voor landbouwcoöperaties voor dienstverlening, type "machineren".

Coöperaties (cvba) van landbouwers die gemeenschappelijk machines voor veldwerkzaamheden aankopen en/of loodsen om deze machines te stallen komen in aanmerking voor VLIF-steun. Machines voor veldwerkzaamheden kunnen 8% steun genieten. De machinerie kan op ieder ogenblik een aanvraag tot steun indienen, weliswaar beperkt tot 2 dossiers per jaar en ieder dossier moet betrekking hebben op een minimuminvesteringsbedrag van 15.000 euro.

Investeringssteun voor landbouwcoöperaties voor verwerking en afzet

Landbouwcoöperaties voor verwerking en afzet kunnen steun genieten voor hun investeringen. Deze maatregel wordt georganiseerd via oproepen. Per oproep bepaalt de minister de voorwaarden en de modaliteiten, zoals de (sub) sectoren die voor steun in aanmerking komen, de aanvaardbare investeringen, het steunpercentage en de investeringsperiode.

Startsteun voor samenwerkingsverbanden

Voor het opstarten van een samenwerkingsverband van landbouwers kan een startpremie verleend worden. De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband moet de gemeenschappelijke afzet van land- en tuinbouwproducten zijn. De leden zijn verplicht hun productie, geheel of gedeeltelijk op de markt te brengen volgens de door het samenwerkingsverband vastgestelde voorschriften over aanvoer en afzet. Deze voorschriften bevatten eveneens gezamenlijke regels over de productie, met normen over kwaliteit en kwantiteit van de producten. Het samenwerkingsverband heeft de vorm van een coöperatieve vennootschap, een vereniging zonder winstgevend doel of een feitelijke vereniging (ten minste drie werkende leden-landbouwers die hoofdelijk aansprakelijk zijn).

De steun heeft de vorm van een kapitaalpremie van maximaal 22.500 euro. Hij bedraagt maximaal het totaal van de werkelijk verantwoorde kosten van beheer voor het eerste werkingsjaar. Als kosten van beheer worden volgende uitgaven aanvaard:

- huur van passende panden;
- aanschaf van kantooruitrusting;
- kosten van administratief personeel;
- algemene kosten (boekhouder, bekendmakingkosten, ...) en vergoedingen voor juridische en ambtelijke handelingen.

1.2.4 Bestaande private initiatieven voor ondersteuning

Coopburo (het vroegere CoopConsult) heeft een aanbod op de markt om samenwerking in de keten te ondersteunen. Enerzijds werd Coopburo als een adviesbureau waarbij concrete ondersteuning gegeven wordt bij de oprichting van coöperaties (in diverse sectoren). Anderzijds leveren zij ook wetenschappelijk onderzoek, onder de hoede van CERA- steunpunt coöperatief ondernemen, een onderzoekscentrum van het HIVA, KULeuven. Het steunpunt bevordert onderzoek en studie in Vlaanderen en België rond het coöperatiewezen en volgt op een systematische wijze de evoluties en uitdagingen voor de coöperatieve sector, zowel in België als in andere Westerse landen. Naast bovengenoemde twee initiatieven geven zij ook ondersteuning via www.cooperatiefvlaanderen.be

De partners van Coopburo zijn: VOKA-UNIZO, ISP (BB), KBC, Vlaams Welzijnsverbond.

Andere adviesbureaus zijn o.a. **FEBECOOP** en **HEFBOOM**, dit zijn erkende adviesbureaus voor sociale economie.

In de groenten en fruitsector wordt momenteel ondersteuning geboden door o.a.:

- APC Agroplan consulting, begeleiding bij de oprichting en werking van de PO
- Deloitte-fiduciair (Roeselare): begeleiding bij oprichting van PO
- Private advocatenbureaus hebben in het verleden ook geholpen bij de opmaak van statuten.

Deze opsomming is een niet-limitatieve lijst van bestaande initiatieven, maar geeft een idee van wat er qua adviesverlening beschikbaar is op de private markt.

1.3 De nieuwe voorstellen GLB post 2013

In de nieuwe GLB-voorstellen worden de mogelijkheden voor de ontwikkeling van PO's en BO's uitgebreid naar alle landbouwsectoren. In de groenten- en fruitsector bestaat dit concept al gedurende jaren. Voor de zuivelsector is een zuivelpakket uitgewerkt dat in voege treedt op 30 maart 2012. Voor de andere sectoren is uitwerking voorzien vanaf 2013/2014 afhankelijk van de vordering van de discussies over de hervorming.

Het concept PO en BO is niet nieuw en bestaat al ruime tijd in de sector groenten- en fruit. Naast de samenwerking tussen de telers in een PO, samenwerking tussen PO's in een UPO moet ook de relatie met de handel en/of de verwerking kansen krijgen. De ketenbenadering kan in de praktijk uitmonden in samenwerking tussen de verschillende schakels van de afzetketen in brancheorganisaties (BO).

De BO is een erkende representatieve organisatie van schakels in de keten (macroniveau).

Op initiatief van de sector kan een brancheorganisatie kan opgericht worden door minimum twee schakels uit de keten. Voor de zuivelsector is de productie hierbij een verplichte schakel. Voor de andere sectoren staat dit nog ter discussie

1.3.1 Het creëren van meer rechtszekerheid voor PO en BO

Samenwerking tussen producenten is een van de belangrijkste aspecten van het commissievoorstel. De Commissie wil de efficiëntie van de werking voedselketen verhogen: betere transparantie, betere prijstransmissie en een faire verdeling van de marges in de keten. Hoofddoelstelling blijft het verbeteren van de positie van de producent. Daarom wil de Europese Commissie in haar voorstellen meer rechtszekerheid geven voor samenwerking onder de vorm van producentenorganisaties, unies van producentenorganisaties of brancheorganisaties.

Zo worden lidstaten verplicht producentenorganisaties te erkennen op hun vraag voor alle sectoren en deze PO's mogen één of meerdere van de volgende doelstellingen samen vervullen:

- Planning van de productie en aanpassing van de productie aan de vraag, zowel in termen van kwantiteit als kwaliteit
- Concentratie van het aanbod en het in de markt plaatsen van de producten van de leden van de PO
- Het optimaliseren van productiekosten en het stabiliseren van producentenprijzen
- Het beschermen en verbeteren van het milieu
- Het aanleveren van informatie en het verbeteren van kennis en transparantie van de productie en de markten
- Het verbeteren van kwaliteit en het deelnemen in kwaliteitsschema's

Marktdeelnemers worden niet verplicht om zich te organiseren maar als ze dat toch doen is de LS verplicht dit te beoordelen. Het initiatief moet dus wel van de kant van de sector komen. De PO moet een instrument zijn om te stimuleren dat producenten zelf initiatieven gaan nemen. Volgens de COM geeft het voorstel een empowerment om zich te organiseren en het raakt ook niet aan de vrijheid tot organisatie.

Individuele PO's kunnen zich verenigen onder een koepel van een unie van producentenorganisaties (UPO). Een UPO kan dezelfde activiteiten ontwikkelen als een PO.

Niets staat in de weg dat PO's en UPO's transnationaal georganiseerd worden.

In de voorstellen van de Commissie wil deze de lidstaten ook verplichten om brancheorganisaties op vraag te erkennen in alle sectoren (in het zuivelpakket kregen lidstaten de mogelijkheid). De brancheorganisatie moet aan volgende eigenschappen voldoen:

- De BO is opgebouwd uit vertegenwoordigers van productie van, handel in of verwerking van producten in één of meerdere sectoren
- De BO moet gevormd worden op het initiatief van één of meerdere organisaties waaruit deze bestaat
- De BO moet een specifiek doel hebben zoals:
 - Verbetering van kennis en transparantie van de productie en de markten
 - Betere coördinatie van productplaatsing op de markt
 - Ontwikkeling van methoden en instrumenten om productkwaliteit te verbeteren in alle stappen van de productie en marketing
 - Het toetreden tot specifieke marktsegmenten met betrekking tot kwaliteit

1.3.2 Uitbreiding van de betrokken sectoren in het nieuwe GLB

De mogelijkheden voor de ontwikkeling van PO en BO's worden uitgebreid naar alle sectoren die onder de integrale GMO vallen, zijnde onder andere:

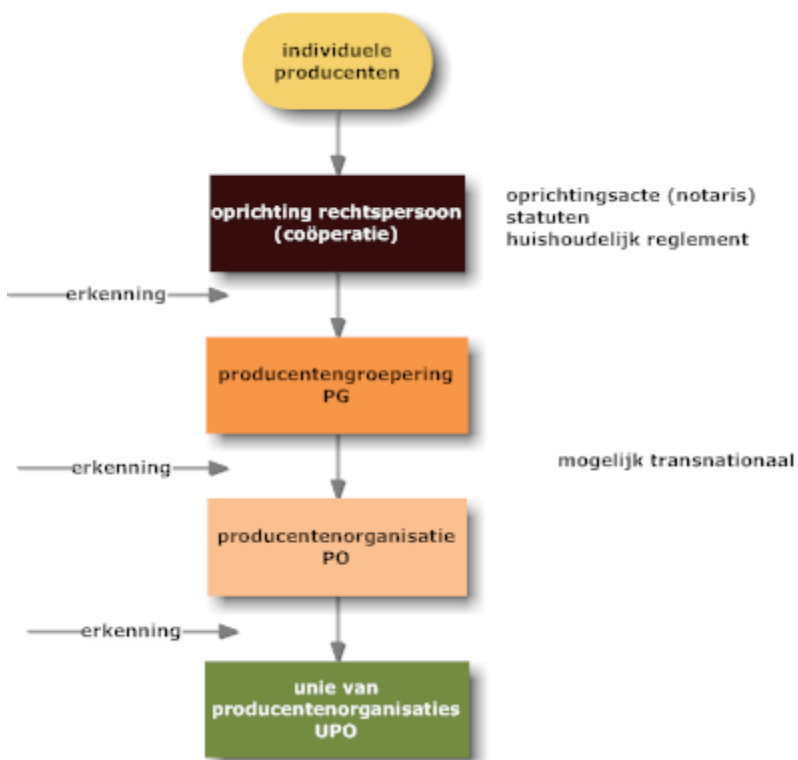
Granen, rijst, suiker, gedroogde voedergewassen, zaden, hop, olijfolie en olijven, vlas en hennep, aardappelen, groenten en fruit, verwerkte groenten en fruit, bananen, wijn, levende planten, tabak, rund- en kalfsvlees, melk en zuivelproducten, varkensvlees, schapen- en geitenvlees, eieren, gevogelte, ethylalcohol, bijencultuur, zijderupsen, levende paarden, ezels, muil dieren, levende runderen en levende varkens.

1.3.3 De mogelijkheden om financieel te ondersteunen?

Onder pijler II zullen de producentengroeperingen in alle lidstaten kunnen ondersteund worden. Het oprichten van een PO is een leerproces, daarom is het mogelijk de oprichting van producentengroeperingen (PG) te ondersteunen als een soort starterssteun met de middelen voor plattelandontwikkeling.

De onderstaande figuur verduidelijkt hoe een groeiproces van PG tot PO of UPO er uit kan zien.

Figuur 1. normaal groeiproces organisaties

Hierbij kunnen enkel opstartende producentengroeperingen ondersteund worden. Producentengroeperingen die reeds ondersteund worden onder pijler I komen niet in aanmerking voor steun onder pijler II. Om steun te ontvangen moet de producentengroepering voldoen aan de KMO definitie. Indien de PG echter in de loop van de 5 jaren sterk groeit en niet meer voldoet aan de KMO definitie na enkele jaren vormt dit geen probleem om steun te ontvangen. Daarbij zal de Commissie bekijken (nog niet opgenomen in wetgevend kader) of PO's in aanmerking kunnen komen voor deze steun als zij de stap van PG overslaan (cfr. zuivelsector).

1.3.4 Een uitzondering op de mededingingsregels?

De Commissie wil echter verdergaan en voorziet een uitzondering op de mededingingswetgeving. Hierbij wordt in artikel 144 van de integrale GMO een uitzondering voorzien op artikel 101 (1) van het Verdrag betreffende de werking van de EU. Deze uitzondering heeft betrekking op de werking van PO's en UPO's in alle bovengenoemde sectoren (zie punt 1.3.2). Hierdoor kunnen PO's en UPO's hun (samen)werking verdiepen om te komen tot een meer performante keten. De PO's kunnen onderhandelen over prijs en volume, maar enkel in de zuivelsector is dit toegelaten zonder eigendomsoverdracht van het product.

Artikel 101 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie

1. Onverenigbaar met de interne markt en verboden zijn alle overeenkomsten tussen ondernemingen, alle besluiten van ondernemersverenigingen en alle onderling afgestemde feitelijke gedragingen welke de handel tussen lidstaten ongunstig kunnen beïnvloeden en ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging binnen de interne markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst en met name die welke bestaan in:

- a) het rechtstreeks of zijdelings bepalen van de aan- of verkoopprijzen of van andere contractuele voorwaarden;*
- b) het beperken of controleren van de productie, de afzet, de technische ontwikkeling of de investeringen;*
- c) het verdelen van de markten of van de voorzieningsbronnen;*
- d) het ten opzichte van handelspartners toepassen van ongelijke voorwaarden bij gelijkwaardige prestaties, hun daarmee nadeel berokkend bij de mededinging;*
- e) het afhankelijk stellen van het sluiten van overeenkomsten van de aanvaarding door de handelspartners van bijkomende prestaties welke naar hun aard of volgens het handelsgebruik geen verband houden met het onderwerp van deze overeenkomsten*

Mogelijke nadelen

De grootste bekommernissen van de Commissie met betrekking tot de nieuwe voorstellen rond PO's hebben te maken met een mogelijk(e):

- Te grote onderhandelingsmacht voor de producenten
- Effect op het concurrentievermogen van KMO's
- Vertraging van de economische groei van bedrijven als gevolg van verminderde concurrentiekracht
- Verlies van concurrentiekracht en innovatiecapaciteit van verwerkende bedrijven
- Impact op consumentenprijzen en vooral voor de consumenten met lagere inkomens

Daarom wil de Commissie in de werking van de PO's niet enkel de nadruk leggen op het bekomen van hogere prijzen voor de producenten, maar op incentives om het systeem performanter te maken en op die manier ook de winstmarge voor de producent te verhogen.

Voor de BO wordt in artikel 145 duidelijk bepaald wat, ondanks de uitzondering op de mededingingswetgeving, zeker niet kan voor BO's. Zoals praktijken die aanleiding kunnen geven tot:

- Versnippering van de EU markten
- Verstoring van de marktwerking
- Verstoring van concurrentie, die niet essentieel is om de doelstellingen van het GLB met betrekking tot de activiteit van BO te bereiken
- Prijsvastleggingen of vastlegging van quota (Productiebeperking voor producten met BOB en BGI in zuivel wel mogelijk)
- Creatie van discriminatie of eliminatie van concurrentie met betrekking tot een substantiële proportie van de betrokken producten

1.3.5 Meer uitwerking voor verschillende sectoren?

De doelstellingen en verantwoordelijkheden van producentenorganisaties, unies van producentenorganisaties, brancheorganisaties moeten in het belang zijn van de doeltreffendheid van de genomen maatregelen en dit moet duidelijk worden omschreven. Om rekening te houden met de specifieke kenmerken van elke sector wordt er voorgesteld om de Commissie via gedelegeerde handelingen de kans te geven de specifieke voorwaarden verder uit te werken. Voor groenten en fruit zijn dit bijvoorbeeld zeer gedetailleerde regels, maar dat is wellicht niet noodzakelijk voor alle sectoren. Hierbij moet de concurrentie en de goede werking van de gemeenschappelijke marktordening nauw geëvalueerd worden. Deze voorwaarden kunnen betrekking hebben op:

- specifieke doelstellingen die deze organisaties en unies daarvan kunnen, moeten of niet mogen nastreven
- de statuten, erkenning, structuur, rechtspersoonlijkheid, lidmaatschap, omvang, verantwoordingsplicht en activiteiten van deze organisaties en unies
- de gevolgen van de erkenning, de intrekking van de erkenning en fusies, met betrekking tot transnationale organisaties en unies
- de uitbesteding van activiteiten en de terbeschikkingstelling van technische middelen door organisaties of unies daarvan
- het minimumvolume of de minimumwaarde van de afzetbare productie van organisaties of unies daarvan
- de uitbreiding van bepaalde voorschriften van de organisaties tot niet leden en de verplichte betaling van een lidmaatschapsbijdrage door niet leden
- een lijst van stringentere productievoorschriften die kunnen worden uitgebreid
- aanvullende vereisten op het gebied van de representativiteit, de betrokken economische gebieden, met inbegrip van het door de Commissie te verrichten onderzoek van de omschrijving daarvan
- de minimumperioden waarin de voorschriften van toepassing moeten zijn alvorens te worden uitgebreid, de personen of organisaties voor wie/waarvoor de voorschriften of de bijdragen gelden
- de omstandigheden waarin de Commissie kan eisen de uitbreiding van de voorschriften of de verplichte bijdragen af te wijzen of in te trekken.

1.3.6 WTO

De voorstellen passen binnen de huidige en toekomstige WTO onderhandelingen en vallen onder de “green box”. De steun onder Pijler II voor PO/PG's zal moeten aangemeld worden als directe steun aan landbouwer.

1.4 Toekomstpotentieel voor de verschillende landbouwsectoren

Een aantal sectoren/productie-/afzetwijzen worden naar voor gehaald waar samenwerking reeds bestaat in verschillende vormen of waar in het verleden tijdens overleg sprake was om de samenwerking in die sectoren te verbeteren. Uiteraard is er voor alle sectoren een potentieel om gebruik te maken van PO of BO's, dus deze lijst is zeker niet beperkend.

1.4.1 Groenten en Fruit

De doelstellingen van de GMO en de operationele programma's van de erkende producentenorganisaties (PO) zijn in de eerste plaats het afstemmen van het aanbod op de vraag voor wat betreft hoeveelheden en kwaliteit; planning van de productie en de concentratie van het aanbod in afzetcoöperaties.

Deze PO's moeten ook bijdragen tot een optimalisatie van de productiekosten en een stabilisering van de producentenprijzen. Binnen de operationele programma's is er tevens ruimte voorzien voor crisismaatregelen, zoals het uit de markt nemen van producten en oogstverzekeringen. Zeer typisch voor de GMO is de 50% co-financiering door de sector zelf. De maximale Europese steun bedraagt 4,1% van de totale waarde van de afgezette productie (WAP). Het is mogelijk een beroep te doen op bijkomende Europese steun (0,5%) in het kader van risicobeheer en -preventie. In 2011 bedroeg de som van de, aan de operationele programma's verbonden, actiefondsen van de Vlaamse telersverenigingen ongeveer € 104,4 miljoen. De uitgekeerde communautaire betoelaging voor 2010 bedroeg bijna € 57 miljoen. Het definitieve bedrag voor 2011 is nog niet gekend.

In 2011 telde Vlaanderen 16 erkende producentenorganisaties en vier erkende unies van producentenorganisaties (in 2012 zijn er 15 erkende producentenorganisaties wegens een fusie van 2 PO's). In 2011 telden alle PO's en UPO's in totaal 16.830 leden (actieve en niet-actieve) en voerden ze elf operationele programma's uit. De organisatiegraad in de sector groenten en fruit in België bedraagt ongeveer 90%, het Europese gemiddelde bedraagt ongeveer 40%.

Tot op heden is er in Vlaanderen geen BO erkend voor groenten en fruit. In de rest van de EU is dat ook slechts het geval in Frankrijk, Spanje, Italië en Hongarije.

1.4.2 Zuivel

Het zuivelpakket maakt het mogelijk dat producentenorganisaties in de zuivelsector worden opgericht en erkend. Deze organisaties krijgen, via een uitzondering op de algemene mededingingswetgeving, de kans om samen te onderhandelen met hun afnemer over de leveringsvoorwaarden, inclusief de prijs. Een producentenorganisatie kan namens haar leden, zonder eigendomsoverdracht, onderhandelen tot 33% van de nationale productie en 3,5% van de Europese productie. Op die manier wil Europa het aangetoonde onevenwicht in onderhandelingsmacht verkleinen.

Anderzijds is het doel van deze voorstellen in het zuivelpakket om meer transparantie te krijgen op de zuivelmarkt met het oog op de afschaffing van de melkquota op 31 maart 2015. Via brancheorganisaties kan binnen de keten informatie uitgewisseld worden en op een breed aantal vlakken samengewerkt worden om de keten performanter te maken. Eventueel kan de volledige interprofessionele werking onder een BO ondergebracht worden.

De bepalingen zullen herbekeken worden met het oog op de ontwikkelingen op de markt na de afschaffing van de quota. De voorstellen zijn geldig tot 2020 met evaluaties van het zuivelpakket voorzien in 2014 en 2018.

1.4.3 Suiker

Reeds in 1986 werden producentengroeperingen en verenigingen van producentengroeperingen in de sectoren van de suikerbiet en van de suiker erkend en werden hun activiteiten goedgekeurd. Zij vertegenwoordigen de suikerbietplanters hetzij de suikerfabrikanten. Zij werden opgericht met het doel de productie en de afzet van suikerbieten volgens gemeenschappelijke regels te organiseren. Zij stellen dus gemeenschappelijke regels vast inzake productie en aanbod of inzake aankoop en ontvangst van suikerbieten. Zij sluiten ook overeenkomsten van het bedrijfsleven (ie interprofessionele akkoorden). Zij dienen de bepalingen van de 'GMO suiker' na te leven, inzonderheid m.b.t. de overeenkomsten van het betrokken bedrijfsleven en de contracten. Bovenstaande wordt al enige tijd voorzien in een EU-kader en werkt heel goed, mede door een wederzijds vertrouwen in de sector. Voor bv. de cichoreisector, die ook valt onder de 'GMO suiker', zijn geen Europese bepalingen voor gemeenschappelijke regels of overeenkomsten. Deze sector slaagt er dan ook niet in om tot interprofessionele akkoorden te komen.

De nationale vereniging van producentenverenigingen in de sector van de suikerbiet is de CBB (Confederatie van Belgische Bietplanters) en in de sector van de suiker is dit de Algemene Maatschappij der Suikerfabrikanten (SUBEL).

De vraag voor de toekomst is of deze in hun huidige vorm kunnen verder bestaan, daar een producentenorganisatie in de integrale GMO doelt op een vereniging van landbouwers maar in de sector suiker ook producenten van suiker erkend werden als een vereniging van producentenverenigingen. In het licht van deze bestaande situatie zou een BO hier soelaas kunnen brengen voor de suikerfabrikanten.

Met het oog op de eventuele afschaffing van de suikerquota, op korte of lange termijn, is het belangrijk de bestaande mogelijkheden tot groepering van bietplanters en van suikerfabrikanten te blijven ondersteunen om de monopolie van de suikerfabrikanten t.o.v. de bietplanters enigszins te doorbreken. In het voorstel van integrale GMO dat nu ter tafel ligt, worden alle contractelementen (een vroegere bijlage van 3 pagina's: aankoopvoorwaarden voor suikerbieten) geschrapt en vervangen door een summier artikel over "suikersector overeenkomsten" dat spreekt van interprofessionele overeenkomsten die de aankoopvoorwaarden moeten regelen, inclusief geschreven leveringsovereenkomsten. De voorwaarden van (al) deze overeenkomsten zouden via gedelegeerde handelingen worden vastgelegd. Aangezien in het voorstel van integrale GMO ook de minimumprijs voor suikerbieten wegvalt bij afschaffing van suikerquota, moet de onderhandelingsmacht van de bietplanters zeker verstevigd worden/blijven.

In het kader van het recente suikertekort op de EU-markt en daaruit volgende hoge Europese suikerprijzen kan voor de kopers van suiker een BO ook zeker opportuun zijn, dit keer om het monopolie van de suikerfabrikanten te doorbreken.

1.4.4 Dierlijke sectoren

De Commissie wil de initiatieven van producentenorganisaties, unies van producentenorganisaties en brancheorganisaties aanmoedigen. In de sectoren rundvlees, varkensvlees, schapen- en geitenvlees, eieren en pluimveevlees wil de Commissie via deze samenwerkingsvormen een aantal doelstellingen voorop stellen:

- de aanpassing van het aanbod aan de eisen van de markt vergemakkelijken
- de kwaliteit verhogen
- de organisatie van productie, verwerking en afzet verbeteren
- de notering van de marktprijsdendensen vergemakkelijken
- het opstellen van korte en langetermijnramingen aan de hand van gegevens betreffende de gebruikte productiemiddelen mogelijk maken, zullen door de Commissie extra maatregelen uitgewerkt worden via gedelegeerde handelingen.

1.4.5 Wijn

In de wijn zijn er op dit ogenblik ook al mogelijkheden op producentenorganisaties op te richten. Voor Vlaanderen kan bekeken worden of een groepering van producenten of een oprichting van een brancheorganisatie potentieel heeft om de sector performanter te maken.

1.4.6 Hop

Slechts één lidstaat (DE) maakt gebruik van de specifieke steunregeling voor organisaties van hopproducenten. Om flexibiliteit te creëren en de aanpak in deze sector af te stemmen op die in andere sectoren, wordt deze steunregeling stopgezet, met dien verstande dat deze producentenorganisaties in aanmerking kunnen blijven komen voor steun in het kader van plattelandsontwikkelingsmaatregelen.

1.4.7 Aardappelen

Tijdens het overleg over de prijsvorming, georganiseerd door de Vlaamse Overheid in 2009 werden PO's voor de aardappelsector al uitvoerig besproken. In tegenstelling tot BE bestaan er in FR wel producentenorganisaties in de aardappelsector. Aangehaalde redenen hiervoor zijn de veel grotere percelen en de meer homogene gronden dan bij ons. De aardappelen worden gestockeerd in enorme frigo's waardoor men een constante homogene kwaliteit kan waarborgen.

Uit hetzelfde overleg bleek dat het doel van een PO het volgende zou kunnen zijn:

- meer klaarheid in de contractprijzen te bekomen;
- het aardappelaanbod te beperken;
- meer aardappelen via termijncontracten te verhandelen.

Daarenboven is met een PO meer marktkennis en marktsturing mogelijk.

De keten zou versterken als de PO nauw samenwerkt met de volgende schakel in de keten. De oprichting van een producentenorganisatie zou kunnen tussenkomen om afspraken te maken met de eerste verwerker op basis van contracten en om zo een beter inzage in de contracten te krijgen. Deze interprofessionele afspraken kunnen op hun beurt vervat worden in een BO

1.4.8 Sierteelt

Binnen de sierteeltsector bestaat er nog slechts één producentenorganisatie die zich in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevindt: Euroveiling. Andere veilingen zijn van de kaart verdwenen. Euroveiling vertegenwoordigt circa 480 kwekers en gastveilers en verhandelt bloemen en planten voornamelijk afkomstig uit België. Euroveiling was in een ver verleden erkend in het kader van haar activiteiten m.b.t. groenten en fruit op basis van Verordening 1035/1972. Euroveiling heeft geen officiële erkenning meer als producentenorganisatie voor groenten en fruit.

Siertelers verenigen zich regelmatig voor het zoeken naar en uitbrengen van nieuwigheden. Zo is er de coöperatieve vennootschap BEST-select dat boomkwekerijen verenigt die gezamenlijk vernieuwing willen brengen in het boomkwekerijassortiment en deze nieuwigheden onder gemeenschappelijk label op de markt te brengen.

Er is ook het Innovatiefonds Azalea of telers verenigen zich voor het aanvragen van beschermde oorsprongsbenamingen zoals de 'Gentse Azalea' of de 'Vlaamse laurier'. Deze samenwerkingsverbanden hebben veelal geen juridisch statuut.

De Vlaamse sierteeltsector kent weinig traditie in concentratie van het aanbod en afstemmen van de productie op de vraag maar zou wel baat hebben bij een organisatie die dit beoogt wil ze interessant blijven voor internationale handelaars.

1.4.9 Bio

Bepaalde specifieke productietechnieken, waarvan BIO een heel bekend voorbeeld is, kunnen ook over de verschillende sectoren heen of voor één bepaalde sector gebruik maken van de nieuwe mogelijkheden met betrekking tot oprichting van PO's en BO's om hun productiewijze meer in de kijker te zetten, efficiënter te maken,...

BIO-producenten kunnen echter evenzeer terecht in algemene PO's en BO's

1.4.10 Korte keten

Brancheorganisaties zijn op het eerste zicht minder van toepassing voor de korte keten. De producent staat in de meeste gevallen immers zelf in voor de verwerking en verzorgt ook zelf de afzet van zijn producten, namelijk rechtstreeks naar de consument. In de korte keten is dus in mindere mate sprake van een ketenwerking. Hierdoor zijn er minder kansen voor brancheorganisaties in de korte keten.

Voor het oprichten van producentenorganisaties liggen er echter nog kansen in de korte keten. De producenten werken nog maar in beperkte mate samen en zijn niet structureel georganiseerd. Een producentenorganisatie kan vele voordelen bieden voor de producenten en ook een antwoord bieden op verschillende knelpunten binnen de korte keten.

Zo kan een producentenorganisatie instaan voor een **gezamenlijke distributie en de logistieke planning** van de verdeling van de producten naar de consumenten. Dit kan leiden tot grote efficiëntiewinsten. Ook kan op die manier de **productuitwisseling** tussen producenten gemakkelijker plaatsvinden wat de rendabiliteit van korte-keten-initiatieven verhoogd.

Daarnaast kan een producentenorganisatie de zichtbaarheid van de korte keten verhogen door in te staan voor een **gezamenlijke vermarkting** naar de consument toe onder één koepel. Op deze manier kan er ook gezamenlijke promotie gevoerd worden.

Ook komen producenten binnen een producentenorganisatie meer met elkaar in contact waardoor ze meer van elkaar leren en de **kennisuitwisseling** groter wordt. Voor een specifieke sector zoals de korte keten is dit zeer zinvol omdat de landbouwers geconfronteerd worden met diverse thema's die verder gaan dan enkel landbouwpraktijken. Zo kunnen thema's zoals kostprijsberekening en rendabiliteit meer onder de aandacht komen en kan ook het onderzoek en de kennis over bepaalde thema's bevorderd worden.

Daarenboven kan een producentenorganisatie **innovatieve ontwikkelingen** op productgebied stimuleren en kunnen de nodige technische faciliteiten hiervoor gedeeld worden.

Producentenorganisaties kunnen eveneens aanspreekpunten worden naar de overheden toe en instaan voor de **belangenverdediging** van de korte-keten-producenten.

1.4.11 Beschermden oorsprongsbenamingen/ beschermden geografische aanduidingen

De Europese wetgeving voorziet dat een aanvraag tot erkenning van een benaming als BOB of BGA ingediend wordt door ‘een groep producenten’. Tot op heden beperkt de taak van deze groep zich echter tot het opstellen van het aanvraagdossier en het aanspreekpunt voor geïnteresseerde producenten en de betrokken overheden. Voor deze groep is er geen wettelijke basis die bijkomende rechten / doelstellingen vastlegt i.v.m. beheer van het lastenboek, bescherming van de kwaliteit van het product of gemeenschappelijke onderhandeling over afzet en vermarkting.

Op Europees niveau zijn er echter verschillende groeperingen die vragende partij zijn om als een PO (overeenkomstig de PO vastgelegd in de GMO groenten en fruit) te kunnen optreden, met het oog op gezamenlijke vermarkting, aanbodbeheersing en bescherming van de kwaliteit. In het zuivelpakket is voor zuivelproducten en kazen met een BOB of BGA die mogelijkheid opgenomen.

In het kwaliteitspakket wordt momenteel gediscussieerd over een algemene maatregel die PO’s voor BOB of BGA bepaalde rechten zou toekennen.

In Vlaanderen is de rundvlessector, betrokken bij de opmaak van het aanvraagdossier Belgisch witblauw rundvles, vragende partij om een PO te kunnen oprichten met als doel onderhandelen over gemeenschappelijke vermarkting, gezamenlijke promotie en bewaking van de kwaliteit.

1.5 De uitwerking

In de sector groenten- en fruit werd al heel wat ervaring opgedaan rond de uitwerking van PO’s.

Het is in het zuivelpakket al duidelijk dat DGAGRI de krijtlijnen zal vastleggen voor de verschillende sectoren en in de eerste plaats per sector zal onderhandelen met de Europese mededingingsautoriteiten. De gedetailleerde uitwerking wordt vooral overgelaten aan de lidstaten. Zo zal de Commissie de basis van de erkenningscriteria uitwerken, de rest is voor de lidstaten. Een afweging moet gemaakt worden tussen te hoge of te lage criteria. Hierbij een tabel met een inschatting van de gevolgen en de bijhorende voor- of nadelen.

Tabel 1. overwegingscriteria bij het vaststellen van erkenningscriteria voor producentenorganisaties

Voordelen van hoge criteria	Nadelen van hoge criteria
<ul style="list-style-type: none"> • concentratie van het aanbod • grote sterke producentenorganisaties • schaalvoordelen in organisatie en logistiek • bescherming bestaande producentenorganisaties • beperkingen aantal dossiers en controleopdrachten 	<ul style="list-style-type: none"> • instapdrempel te hoog voor vernieuwende initiatieven • producenten gevangen in traditionele PO’s • verstarring van traditionele PO’s • producenten die de PO uit onvrede verlaten komen in het grijze circuit en zijn moeilijker te controleren • kleine PO’s kunnen in de gevarezone belanden en kunnen mogelijk niet voldoen aan de te hoge criteria
Voordelen van lage criteria	Nadelen van lage criteria
<ul style="list-style-type: none"> • vernieuwende projecten worden mogelijk • biologische projecten kunnen gemakkelijker beginnen • nieuwe verenigingen kunnen nieuwe impulsen geven aan de sector • lage criteria hebben als voordeel dat producenten gemakkelijker in een nieuwe PO in het gecontroleerde circuit terecht komen • bestaande PO’s moeten zich waarmaken en hun leden “verdienen” • bij het afnemend aantal land- en tuinbouwers worden het aantal ‘beschikbare’ leden beperkter 	<ul style="list-style-type: none"> • groter aantal kleine PO’s • doel van concentratie wordt trager bereikt • kleine PO’s hebben laag gewicht in de markt • mogelijke negatieve prijzenspiraal door groter aantal aanbieders • mogelijke versnippering van bestaande PO’s • kleinere PO’s hebben relatief hoge overheadkosten en meer logistieke beperkingen (geen schaalvoordelen)

Voor de producentenorganisaties in de groenten en fruit is al heel wat werk verricht. Een SWOT analyse uit de groenten-en fruitsector kan ook (gedeeltelijk) gelden voor andere sectoren. Het is belangrijk de gekende informatie mee te nemen en af te toetsen of dezelfde eisen/criteria of SWOT analyses ook gelden voor andere sectoren.

Tabel 2. SWOT producentenorganisaties groenten en fruit

STERKTEN		ZWAKTEN
INTERN	<ul style="list-style-type: none"> • traditie en know how • coöperatie • concentratie van het aanbod • marketingapparaat en marktgerichtheid • kwaliteitsbeleid en traceerbaarheid • schaalgrootte • dienstenpakket voor leden • logistiek apparaat(sortering, verpakking, koeling, enz....) • planning van de productie • promotiemogelijkheden • crisismaatregelen • toegepast onderzoek • IT en software • strategisch management (beleidskeuzes) • samenwerking en partnerschap met andere PO's • kostenbeheer • ledenmanagement 	<ul style="list-style-type: none"> • loyaliteit leden • beslissingsstructuur • communicatie met leden • investeringsimpulsen • gebrek aan vreemd kapitaal • overheadkosten
KANSEN		BEDREIGINGEN
EXTERN	<ul style="list-style-type: none"> • samenwerking in unies • samenwerking over de grenzen heen • samenwerking met nieuwe lidstaten • samenwerking in bedrijfskolom en brancheorganisatie • steun van nationale en Europese overheden • geografische ligging, nabijheid consumenten 	<ul style="list-style-type: none"> • concentratie van de grootdistributie • competitieve markt • volatiele prijzen • globalisatie en liberalisering • concurrentie van binnen en buiten EU • klimaatsfactoren • crisis voedselveiligheid

1.6 Conclusies

Het GLB is in de loop van de jaren grondig gewijzigd. De marktondersteuning is sterk afgebouwd en het vangnet voor de verschillende sectoren hangt zeer laag. Net daarom is het inzetten op een betere samenwerking binnen de keten en een versterkte positie van de producent binnen de keten van uiterst groot belang.

Deze mogelijkheden worden gecreëerd binnen de voorstellen van de integrale GMO en dit voor alle sectoren. De uitzondering voor producenten en brancheorganisaties op de mededingingswetgeving en de mogelijke financiële ondersteuning van producentengroeperingen via Pijler II biedt potentieel.

Elke sector moet de oefening maken om te kijken waar dit potentieel benut kan worden om de betrokken sector performanter te laten functioneren. De overheid kan faciliteren, de sectoren moeten een afweging maken van potentiële voordelen van producentenorganisaties en brancheorganisaties. De uiteindelijke initiatieven moeten van de sectoren zelf komen. De overheid is verplicht om deze te erkennen vanaf 2014.

